

KATALOG ARAPSKIH, TURSKIH I PERZIJSKIH RUKOPISA, obradio Mustafa Jahić, Kantonalni arhiv Travnik – Al-Furqān Fondacija za islamsko naslijeđe London, London – Travnik, 1436/2015. , XL + 344.

Nastavak višegodišnje plodne saradnje specijalista za katalogizaciju arabičkih rukopisa iz Gazi Husrev-begove biblioteke (Z. Fajić, H. Popara, M. Jahić i O. Lavić) u Sarajevu i Al-Furqān – Fondacije za islamsko naslijeđe iz Londona rezultirao je još jednim značajnim korakom na putu registracije i prezentacije književnog naslijeđa iz osmanskog perioda, sačuvanog u bibliotekama, arhivima, institutima, muzejima i samostanima u Bosni i Hercegovini. Seriji kataloga u kojima su obrađeni arapski, turski, perzijski i alhamijado rukopisi Gazi Husrev-begove biblioteke, Nacionalne i univerzitetske biblioteke, Orijentalnog instituta, Bošnjačkog instituta i Historijskog arhiva u Sarajevu, u kojima su obrađene i čitave kolekcije ili pojedinačne vrijedne knjige iz travničkih džamija, tekija, medresa i privatnih zbirki, Mustafa Jahić je pridružio *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa* Kantonalnog arhiva u Travniku.

Kolekciju od 121 rukopisnog kodeksa sa 224 djela, od kojih su 172 napisana na arapskom jeziku, 45 na turskom, 3 na perzijskom, 3 dvojezična (1 na arapsko-perzijskom i 2 na perzijsko-turskom) i jedno trojezično (na arapsko-tursko-perzijskom) djelo Arhiv je otkupio od travničkog knjižara Avde Smilkadića šezdesetih godina dvadesetog stoljeća. Mada u dokumentima koji su pratili skoro dvogodišnji kupoprodajni proces (polovina februara 1957. – kraj nevembra 1958.) nema navoda o provenijenciji ove zbirke, prezime ranijeg vlasnika upućuje na moguće porijeklo i objašnjava karakter kolekcije u kojoj dominiraju šerijatsko-pravni i obredoslovni sadržaji (50 djela), a potom sintaksa (35), dogmatika i apologetika (22), morfologija (20), kur'anske znanosti (14), logika (13), lijepa književnost (13), etika i propovjedništvo (12), disputacija (9), stilistika i metrika (8), poslanička tradicija (7), dove (6), leksikografija (5), misticizam (4), astronomija (3) i po jedan rukopis iz matematike, epistolografije i administracije.

Kako ranija nastojanja uposlenika Arhiva da se Zbirka popiše i tako „zaviri“ u njen sadržaj nisu uspjela, „prekrasna je zatvorena školjka“ – po riječima ravnateljice Spomenke Pelić - samo usputno spominjana u službenim izvještajima o radu i štampanim vodičima kroz zbirke ove ustanove. Zahvaljujući susretljivosti uprave i arhivara, Muhamedu Ždraloviću iz Orijentalne zbirke HAZU u Zagrebu posrećilo se da, u svoju doktorsku disertaciju odbranjenju u Beogradu, uvrsti samo bosanskohercegovačke prepisivače djela u arabičkim rukopisima ove Zbirke i objavi njihova imena 1988. godine u Sarajevu.

Čast da otključa i širom otvori tajne dvijeri Zbirke arapskih, turskih i perzijskih rukopisa i privilegiju da prvi sazna šta sve krije ovaj majdan znanja u Kantonalnom arhivu u Travniku dobio je dr. Mustafa Jahić, koji se više puta okušao i toliko puta dokazao znanstvenom obradom arabičkih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke i Hstorijskog arhiva u Sarajevu. Učinio je to na maestralan način: obradom cjelokupnog fundusa u skladu sa davno uspostavljenim svjetskim standardima obrade arabičkih rukopisa i višedecenijskom praksom svojih kolega u Gazi Husrev-begovoj biblioteci i drugim institucijama koje čuvaju ovu vrstu pisanoga naslijeđa.

Činjenice sadržane u *Katalogu arapskih, turskih i perzijskih rukopisa* Kantonalnog arhiva u Travniku potvrđuju dosadašnja znanja o autorima iz islamskoga svijeta čija su djela raznim putevima stizala na ove prostore, svjedoče o tome koja su sve znanja interesirala naše pretke i upućuju na ideje čiji su tokovi određivali poziciju i sudbinu naroda u Bosni i Hercegovini, muslimana pogotovu. Imena i porijeklo autora pojedinih djela pokazuju gdje se ideja rađala; mjesto i zanimanje prepisivača kako se određena znanost razvijala i širila; a služba i stalež vlasnika i vakifa sa kojim ciljem se konkretni sadržaj plasirao i podupirao. Tridesetak djela iz ove Zbirke prepisanih u više kopija zbrojenih sa onima iz drugih kolekcija rječito govore o ugledu pojedinih autora, snazi ideja i popularnosti njihovih djela.

Rukopisi iz kolekcije Kantonalnog arhiva u Travniku proširuju i dopunjuju dosadašnja znanja o Bošnjacima koji su pisali na orijentalnim jezicima kao što su npr.: mostarski muftija Ahmed b. Muhammad al-Mūstārī, prusački muftija Mahmūd Hāmid i livanjski muftija ‘Abdullāh b. Muhammad Qarabeg-zāde. Kao prepisivači Bošnjaci se javljaju u četrnaet rukopisa prepisanih na širokom geografskom prostoru od Novog Pazara preko Goražda, Uloga, Gračanice, Gornjeg i Donjeg Vakufa pa sve do Kozarca. Prepisali su ih kaligrafi raznih dobi i zanimanja: kadije (Mes’ūd u Jajcu), kadijski pisari (Mahmūd u Kostajnici), hatibi (Husayn b. Bešīr u Ulogu), softe (Mustā i ‘Ālī u Donjem Vakufu), derviši (Muhammad iz Bočca u hanikahu u Banjoj Luci) i drugi koji svoje zanimanje nisu ni spomenuli.

Među bivšim vlasnicima ovih rukopisa, očekivano, najčešće se spominju Travničani od kojih posebno ističemo al-hāḡḡ Ibrāhīm-agu iz 1847. godine, porijeklom iz Spuža u Crnoj Gori, koji je, desetak godina ranije, poklonio vrijednu kolekciju rukopisa za Ajni-begov mekteb u Sarajevu. Od vlasnika iz drugih mjesta u Bosni i Hercegovini, čije su se knjige našle u ovoj kolekciji spominjemo: miri-mirana i mutesarrafa Klisa Mustafa-pašu Babića iz Sarajeva, sarajevskog muftiju šejha Muhammeda 1124/1712., defterdara bosanskih timara Muhammeda Emina, bivšeg kadiju Majdanpeka Mustafu, vaiza Sultan-Sulejmanove džamije iz Jajca, dvojicu Sarajlija i jednog Mostarca.

Katalogom arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Kantonalnog arhiva u Travniku dopisana je još jedna važna stranica iz povijesti kulture, knjige, znanosti i biblioteka u Bosni i Hercegovini. Njime je autor Mustafa Jahić potvrdio svoju, više puta dokazanu, stručnost u obradi arabičkih rukopisa; Arhiv svoju posvećenost čuvanju i znanstvenoj obradi pisanoga naslijeđa; Fondacija al-Furqān spremnost da pomogne prezentaciju univerzalnih vrijednosti našega naslijeđa koje, istovremeno, čini neodvojivi dio svjetske baštine.

Ismet Bušatlić